

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Schoneus Andrzej

Author: Teresa Banaś

Citation style: Banaś Teresa. (2005). Schoneus Andrzej. W: J. Lyszczyzna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 123-126). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

jego tłumaczenie nie oddaje w pełni artyzmu oryginału, chociaż na tle ówczesnej niemieckiej twórczości epigramatycznej jego poetyckie propozycje zaliczają się do najbardziej udanych.

W ostatnich latach życia Scherffera coraz bardziej nękały przewlekłe choroby. Zmarł w Brzegu 27 sierpnia 1674 r., na rok przed nagłą śmiercią Jerzego Wilhelma, ostatniego członka rodu, któremu poświęcił tak wiele strof, przekonany że jeszcze przez długie lata Piastowie dbać będą o pomyślność tej części Śląska.

Bibliografia

P. Drechsel: *Wenzel Scherffer von Scherfferstein. Dysertacja wrocławska*. [B.m.] 1886; H. Heckel: *Geschichte der deutschen Literatur in Schlesien*. Wrocław 1929; *Silesiaca. Wybór z dzieł śląsko-niemieckich XVII w. w tekstach oryginalnych i polskich przekładach*. Oprac. M. Szyrocki i Z. Żygulski. Warszawa 1957; A. Lubos: *Geschichte der Literatur Schlesiens*. München 1960; J. Piprek: *Wacław Scherffer von Scherfferstein. Poeta śląski i polonofil XVII wieku*. Opole 1961; G. Szewczyk: *Z dziejów literackich stosunków polsko-niemieckich na Śląsku*. W: *Oblicza literackie Śląska*. Red. J. Malicki. Katowice 1992; Z. Kadłubek: *Wenzel Scherffer von Scherfferstein*. „Śląsk” 2001, nr 11.

Izabela Kaczmarzyk

SCHONEUS ANDRZEJ, Andreas Glogoviensis, Andrzej z Głogowa, Andrzej Głogowita, Eumorphus Andreas, Schen, Schon, Schoen (1552—1615), poeta, humanista.

Urodził się w kwietniu w Głogowie na Śląsku. Jego rodzice byli narodowości niemieckiej. Nauki wstępne oraz na poziomie średnim pobierał w rodzinnym Głogowie. Wszechstronne zainteresowania matematyką, teologią, filozofią, literaturą, prawem i medycyną skłoniły go do studiowania różnych dziedzin wiedzy. Niektóre źródła („Śląski Korbut”, Z. Węclewski) podają, że w początkowym okresie swej edukacji wyjechał do Włoch na studia medyczne. Około r. 1580 przybył do Krakowa i tam — zafascynowany osobowością i wykładami Stanisława Sokołowskiego, profesora wymowy i kaznodziei Stefana Batorego — stał się gorliwym jego uczniem. Sokołowski, rozpoznając ponadprzeciętne uzdolnienia młodzieńca, postanowił na okres nauki przyjąć Schoneusa do swego domu, otoczyć ojcowską opieką i przygotować do regularnych studiów na Akademii Krakowskiej. W domu Sokołowskiego młody głogowianin ułożył swe pierwsze utwory

wierszowane (*Adonis*, 1581; wiersz *Cheirotonia sive mysticum conubium*, 1585).

Na Akademię Krakowską zapisał się Schoneus w półroczu letnim 1583 r., a już w 1584 r. uzyskał bakalaureat, natomiast w 1586 — magisterium. Będąc zrazu członkiem tzw. Kolegium Mniejszego, a później Większego, pracował jako wykładowca na Akademii Krakowskiej do r. 1595. W pierwszych bakałarskich, a potem magisterskich wykładach objaśniał autorów greckich: w r. 1585 Theogonisa i trzecią księgę *Iliady* Homera, rok później — *Odyseję*. W 1588 r. został ponadto powołany do klasy logiki w pierwszym składzie nauczycielskim nowo założonych prywatnych Szkół Nowodworskich, które działały pod patronatem Akademii Krakowskiej i mając status elitarnej szkoły średniej, kształciły synów szlacheckich z najznacześniejszych polskich rodów.

Jesienią 1595 r. wyjechał Schoneus do Włoch w charakterze nauczyciela i wychowawcy wojewodzciców krakowskich — Jana, Gabriela i Andrzeja Tęczyńskich. We Włoszech nie tylko sprawował opiekę nad młodzieńcami, ale i sam pogłębiał wiedzę na uniwersytetach w Padwie i w Rzymie. W Sapienzy zdobył w 1598 r. tytuł doktora prawa i teologii. Jesienią tego samego roku był wraz z młodymi Tęczyńskimi w Neapolu, gdzie odwiedzili rezydującego tam posła polskiego — Stanisława Reszkę. W Rzymie natomiast zawarł Schoneus bliższą znajomość z biskupem ołomunieckim F. Dietrichsteinem, któremu nawet poświęcił panegyryk z okazji przyznania temu duchownemu godności kardynałskich (1599). Po powrocie z Włoch, z końcem 1599 r., dzięki staraniom Stanisława Sokołowskiego został mianowany publicznym profesorem filozofii Akademii Krakowskiej. Oprócz filozofii wykładał także język grecki. Utrzymywał ciągle bliskie kontakty z domem Tęczyńskich, a dzięki Janowi Tęczyńskiemu nawiązał korespondencję z J. Lipsiusem, którego dwa listy wraz z panegyrykiem na cześć Tęczyńskich ogłosił drukiem w r. 1602. Na przełomie lat 1605/1606 uzyskał w krakowskiej uczelni godność rektora, którą sprawował przez osiem kadencji. Dzięki swej grzeczności, dyplomacji i doskonałej znajomości prawa działał wiele jako rektor: umiał zręcznie załagodzić zatargi między członkami uniwersytetu, starał się o powiększenie funduszu Akademii, dbał skutecznie o porządek i karność na uczelni. Przeprowadził też pewne reformy, m.in. ufundował w 1612 r. osobną katedrę języka i literatury greckiej, utworzył fundusz stypendialny dla uczących się głogowian. Z tych finansowych środków mogli korzy-

stać ubodzy studenci zarówno pochodzenia polskiego, jak i niemieckiego.

Schoneus pełnił w swym życiu wiele innych funkcji, np. był dziekanem kościoła św. Floriana, prepozytem przy kościele Wszystkich Świętych, proboszczem korczyńskim. Przyjaźnił się ze światłymi ludźmi, m.in. z poetą Szymonem Szymonowicem. Ten ostatni, jak przypuszczają badacze, zaczął pisać swe polskie sielanki właśnie pod wpływem Schoneusa.

W latach 1581—1607 ogłosił poeta z Głogowa przeszło dwadzieścia utworów okolicznościowych, które często układał w formę alegorycznych sielanek czy też patetycznych panegiryków, co bynajmniej nie umniejsza rangi jego utworów. Władał bowiem dobrze wierszem łacińskim, uprawiał rozmaite gatunki literackie o proveniencji antycznej, starając się przy tym zachowywać reguły klasycystycznej poetyki. Oprócz sielanek pisywał epigramy, ody, mowy, epitalamia, w których sławił często czyny wybitnych Polaków oraz zwycięstwa wojsk polskich. Pod koniec życia pracował nad encyklopedycznym dziełem pt. *Nihil et omnia*, ale nie wiadomo, czy dzieło to zostało wykończony. Wydał też przekład tekstu Alberta Wielkiego, filozofa z XIII w., nauczyciela św. Tomasa z Akwinu (*Alberti Magni archiepiscopi Ratisbonensis summa philosophiae naturalis in quinque tractatus distributa*. Kraków 1587).

Andrzej Schoneus zmarł w Krakowie 18 maja 1615 roku. Jego nagrobek znajdował się (już nie istnieje) w kościele św. Floriana, z którą to świątynią uczony związany był w sposób szczególny, z racji sprawowania w nim długoletniego urzędu dziekańskiego.

Bibliografia

Z. Węclewski: *Szlązacy w Polsce*. Cz. 2. „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1879 (dod. do „Gazety Lwowskiej” 1879, R. 7, s. 289—304, 385—400, 481—499); H. Barycz: *Szlązacy na Uniwersytecie Jagiellońskim od XV do XVIII w.* Katowice 1935, s. 23—24; Idem: *Szlązacy w polskiej kulturze umysłowej na tle polsko-śląskich związków duchowych w przeszłości*. Wrocław 1946, s. 56; *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”*. T. 3. Red. R. Pollak. Warszawa 1965, s. 221—222; P. Musioł: *Piśmiennictwo polskie na Śląsku do początków XIX w.* Opole 1970, s. 52; J. Zaremba: *Polska literatura na Śląsku*. Cz. 1. Katowice 1971, s. 26; J. Nowak-Dłużewski: *Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Zygmunt III*. Warszawa 1971, s. 29—33, 113, 326, 378; *Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII w. „Śląski Korbut”*. Red. J. Zaremba. Wrocław 1980, s. 180—184; L. Hajdukiewicz: *Schoneus Andreas*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 35. Red. H. Markie-

w i c z. Warszawa 1994, s. 597—600 [tu też informacje o źródłowych tekstach archiwalnych i rękopisach związanych z Schoneusem]; T. Banasiowa: „*Odae tres funebres de laudibus S. Socolovii...*” *Andrzeja Schoneusa w kręgu tradycji staropolskiej twórczości trenowej*. „Pallas Silesia” 1998, T. 2, s. 55—67.

Teresa Banaś

STABIK ANTONI (1807—1887), ksiądz, poeta.

Urodził się 13 czerwca w Mikołowie. Po skończeniu miejscowej szkoły elementarnej zaczął uczyć się zawodu, mając w przyszłości — podobnie jak jego ojciec — zostać szewcem. Ostatecznie jednak jesienią 1822 r. podjął naukę w gimnazjum w Gliwicach, gdzie — zdobywając środki na utrzymanie dawanym korepetycji i uczęszczając na nadobowiązkowe lekcje języka polskiego — uzyskał po siedmiu latach nauki świadectwo dojrzałości *cum excelentia*. Jesienią 1829 r. udał się do Wrocławia, by podjąć tam studia teologiczne. W 1832 r. wstąpił do alumnatu. Święcenia kapłańskie otrzymał 12 maja 1833 r. Po krótkim pobycie na parafii w Pilchowicach jeszcze w 1833 r. trafił do Mikołowa, gdzie był wikarym aż do 1842 r., kiedy to został przeniesiony do Łąki koło Pszczyny. Przez ponad rok pełnił tam obowiązki administratora parafii, gdyż nie uzyskał zatwierdzenia na stanowisko proboszcza. Być może jedną z przyczyn tych kłopotów był jego udział w wystosowaniu we wrześniu 1842 r. przez księży dekanatu pszczyńskiego prośby do kurii biskupiej we Wrocławiu, aby zwiększyć liczbę studentów Polaków oraz by w alumnacie powołać księdza do prowadzenia z klerykami ćwiczeń z praktycznego opanowania języka polskiego. Prośba zawierała też m.in. postulat poszerzenia zakresu posługiwania się przez księży polszczyzną, zarówno jeszcze podczas studiów, jak i w pracy duszpasterskiej oraz w różnego rodzaju sprawach urzędowych. W grudniu 1843 r. ks. Stabik przeniesiony został do parafii w Michałkowicach, gdzie pełnił początkowo funkcję jej administratora, a od 16 grudnia 1846 r. — proboszcza. Pracował tam przez 44 lata, aż do śmierci.

Był ks. Antoni Stabik osobowością nie dającą się ująć w jeden schemat. Doceniał znaczenie oświaty, toteż pełniąc przez kilka lat funkcję inspektora szkolnego, z której zrezygnował w 1864 r. ze względu na nadmiar obowiązków, zainicjował budowę wielu nowych szkół. Cieszył się sławą znakomitego kaznodziei, dlatego wygłaszał często kazania na uroczystościach religijnych w Piekarach Śląskich i na Górze św. Anny. Brał też czynny udział w za-